

VRJEME ZA RAZMIŠLJANJE

Ratni vihar u bivšoj nam domaji dobro je rasturio sve preživjele, a nas oduvao do Londona. Život u novoj nam dobovini bio bi još teži da nije bilo okupljanja u „Društvu prijatelja La benevolencija“ koje nam je omogućeno sponzorstvom World Jewish Relief-a i Jewish Care-a i neizmjenom željom i entuzijazmom pojedinaca na čemu im treba odati priznanje.

Daleko od rasturene domovine, razjedinjeni i obezglavljeni, izgubljeni u vremenu i prostoru bar smo odmah mogli da se u Društvu izjadamo jedni drugima na svom jeziku, ne lomeći jezik i objašnjavajući domaćinima kojima je sve to ionako bilo teško razumljivo čak i na njihovom jeziku. Ali su nas barem strpljivo slušali i saosjećali sa nama.

Vrijeme jadikovanja je prolazilo. Ta je „aktivnost“ odumirala, a zahvaljujući šarolikoj strukturi članstva, ličnim afinitetima i entuzijazmom, u Društvu su se počele nizati aktivnosti.

Skromnim sredstvima i neizmjenim entuzijazmom oformljen je list SaLon. Tu se mogu naći intervjui sa mnogim poznatim ličnostima iz kulturnog, političkog, ekonomskog života, odlomci iz književnih djela, tako da osim informativnog, list ima u sebi i dosta prosvjetiteljskog. Ratovi koji su ostali iz nas, neiscrpna su tema.

U Društvu su upriličene promocije literarnih djela članova i „spoljnih saradnika“. Izašla je zbirka kratkih priča od starom Sarajevu Isaka Samokovlije na engleskom jeziku (Tales of Old Sarajevo).

Ostaće u sjećanju obilježavanje desete godišnjice osnivanja Društva (Ten Years Later). Retrospektivna izložba fotografija sama je za sebe govorila o postanku Društva i njegove aktivnosti u toku tih deset godina. U oktobru 2004. godine u centru Londona u jednoj galeriji organizovana je nedelja kulture, nešto kao pandan Sarajevskih dana kulture.

Nažalost Društvo nema svoje prostorije, pa ne možemo okačiti o zidove sve tvorevine naših umjetnika.

Organizovani su putopisi i predavanja znalaca iz mnogih oblasti. Dolazili su nam u posjetu zabavljači, glumci koji se sjećamo iz nezaboravnih TV serija i filmova iz bivše nam Juge.

Polako je građena biblioteka u kojoj ima za svakog ljubitelja knjige ponešto, a za osebnost ugodaja i za smirenje duše organizuju se poetske večeri uz svijeće i laganu muziku.

Priča za sebe su izletli. „Upoznaj (novu) domovinu da bi je više volio!“. Ne može se mnogo ljudi pohvaliti da mogu posjetiti (besplatno) istorijska mjesta u Engleskoj o čijem bogatstvu ne treba ni govoriti. Svaki je izlet spoj osebnijog ugodaja, druženja, svaki izlet čas svjetske istorije, bio to muzej, ulični spomenik, galerijas pa i „pub“ koji su svi do jednog mala istorija za sebe.

Ako nema nikakvih događanja, u prostoriji koju koristimo može se čitati, igrati karata – ljudovati, što bi rekao Zuko Džumhur.

No, svakoj priči prije ili kasnije dode kraj.

Vremenom su se naši ljudi iz izgubljenih očajnika u početku polako transformisali u sposobne djelatnike, poduzetnike, službenike, doktore itd. Snašli se ljudi, kako bi mi rekli – uspjeli. Riječi kao *refugee*, *income support* i sl. su sve manje zastupljeni u službenim spisima naših dobročinitelja (sponzora). Uvidjeli su i oni da smo manje ili više izašli iz okvira te mizerne terminologije.

Tako, uz džentlmenki manir, na samo njihov ostrvljanski način, lijepo su nam dali do znanja da će njihovo sponzorisanje sa decembrom 2007. godine prestati. (Na redu su „neki novi kinci“ iz Rumunije, Ukrajine, Bjelorusije...)

Lako je zaključiti šta to za naše Društvo znači.

Nažalost, vjekovna je istina da se sve vrti oko para. Entuzijazam nikada nije bio na prvom mjestu, iako u našem slučaju on zauzima „visoko drugo“, odmah iza novca i daleko prije svega ostalog.

Došlo je vrijeme za razmišljanje. Svrha ovog članka jeste da se kod čitalaca bez obzira na to da li su članovi ili ne, apeluje na akciju. Šta i kako dalje? Za sada prijedlozi su ono što nam najviše treba. Molimo stoga sve one do kojih ovaj apel dopre, da se ne oglušne o njega. Ostati pasivan, znači pomiriti se sa sudbinom. Zar se to može poslije svega rečenog i postignutog!?! Jer ako se Društvo ugasi, nestaće druženja, raziči ćemo se, zaboravićemo jedni druge. No, nestaće nešto mnogo vrijednije: jedna baština čije bi plodove buduće generacije trebalo da ubiru i obogaćuju.

Stranice SaLona stoga stoje svakom na raspolaganju za prijedloge, inicijative.

Neka ovo bude vrijeme za razmišljanje. Ne dozvolimo da se ono pretvori u vrijeme za zabrinutost.

Hvala

Dragan Ungar

TIME TO PONDER

The winds of war in our former homeland dispersed the survivors all over the world and brought us to London where our lives would be even more difficult were it not for our socialising in “The Society of Friends of La Benevolencija” made possible to us under the sponsorship of WJF and Jewish Care but also thanks to the huge will and enthusiasm of some people for which they should be given credit.

Far from our broken up country and lost in space and time we could at least come to the Society and pour out our grief in conversations in our language, not breaking our tongues with explanations to our hosts to whom anyway everything was difficult to grasp even in their language. Still they listened patiently and sympathised with us.

Time of moaning was passing by. That “activity” was dying out and thanks to the mixed structure of the members, personal affinities and enthusiasm various activities, started taking place.

Modest funds but huge enthusiasm was needed to start SaLon, our bulletin. Interviews with many eminent people from all walks of life or extracts from literary works mean that its role is not just informative but educational as well. The wars left behind are also an inexhaustible topic.

We had several launches of books by our members and our friends. A collection of short stories, *Tales of Old Sarajevo* by Isak Samokovlija was published in English.

By the unforgettable “Ten Years After” we marked the tenth anniversary of our existence. A retrospective exhibition of photographs spoke for itself about the beginnings of the Society and its activities over those ten years. In October 2004 in a gallery in central London a week of culture was organised, something to tie in with the Sarajevo Culture Days.

It is a pity that the Society does not have its own premises to allow us to exhibit the works of all our artists.

We heard accounts of travels and numerous lectures by experts in many fields. We were visited by entertainers and actors we remembered from the unforgettable TV serials and films from our former Yugoslavia.

A library has been built slowly offering something for everybody. Poetry evenings with lit candles and light music have been organised for a special atmosphere and to calm the soul.

Our outings are a story of their own. “Get to know your (new) homeland to love it even better”. Each of them brings together a special feeling of socialising and gaining knowledge in world history whether we visit a museum, a street monument, gallery or even a pub, because every one of them is history of its own.

When no special events are planned we use the premises to read, play cards, table tennis and most important to socialise.

But sooner or later there is an end to every story.

As the time went on our people started changing from lost desperate men to capable businessmen, employees, doctors etc. The people have settled down and succeeded. Words like *refugee*, *income support* and the like are almost not to be found in the official letters of our sponsors. They also have realised that we more or less left that miserable terminology.

So in a gentleman-like manner, in their typical islanders’ way, they kindly let us know that their sponsorship will cease in December of 2007. (It is the turn of some “new kids on the block”: from Romania, Ukraine or Byelorussia).

It is easy to come to the conclusion what it means for our society.

It is a centuries’ old but sad truth that money makes the world go round. Enthusiasm was never at the first place, although in our case it holds “a high second place”, immediately after the money and much ahead of everything else.

The time to ponder has come. The purpose of this article is an appeal for action among our readers, be them our members or not. What to do and how to continue after 2007? For the time being we need suggestions of most of all. All those who will read this appeal are therefore kindly requested not to turn a deaf ear to it. To remain passive means to accept the destiny. Is it really possible after everything said and achieved!?! Should the Society be extinguished, there would be no socialising, we would disperse, forget one another. But something much more valuable would also disappear: a heritage the generations to come should cherish and increase.

Pages of SaLon are therefore at the disposal of all those who would like to give suggestions or start an initiative.

Be this the time to ponder. Let us not allow it to become time of worry.

Thank you

Dragan Ungar



PROMOCIJA

4

THE LAUNCH

5

PROMOCIJA

6

Konačno je i taj čas došao - večeras je promocija knjige Milana Uzelca "Ono malo Istine". Zašto kažem konačno? Prije više godina, po dolasku Milana Uzelca u London, on bi tokom običnoga razgovora rekao ponekad mnogo toga što nisam znao, a i ako sam nešto i znao to je bilo bazirano na priči "dobro obavještene" čaršije. Upitao sam Milana da li bi bilo dobro da napiše knjigu o tim dramatičnim vremenima: "A koga bi to interesovalo?", odgovorio bi nekako zamišljeno. Rekao sam mu da interesuje mene a siguran sam i veliki broj ljudi u Bosni i Hercegovini. Razumije se, ne mogu kazati da sam ja taj koji je nagovorio Milana da piše knjigu, jer imao sam osjećaj da on o tome misli i na tome radi. I eto, nakon dosta godina knjiga je napisana i štampana i večeras ćemo imati priliku da saznamo iz prve ruke o knjizi i o tome šta ona sadrži..

Promocija je zakazana u Shalvati. To je najprezentativnija dvorana koju mi koristimo u specijalnim prilikama za događaje koji svojom važnošću prevazilaze naše uobičajene aktivnosti. Već to najavljuje neku izuzetnost događaja. Zbog nečega rano se počinjem spremati, brinemo o cipelama o garderobi i leptir mašnu sam nabavio i vezivao pođug, stalno nekim nisam bio zadovoljan. Imam tremu kao da je promocija moje knjige. Želim da večeras bude sve na svome mjestu i da i ja sam tome doprinesem..Napolju prijatno londonsko večer prošarano vjetrom i mirisom jorgovana. Ulazim u "Shalvatu". Svijet se već iskupio, primjećujem da su mnogi obučeni elegantnije nego obično, posebno ženski dio. I nekako su uzbuđeni. Vidim da je i Milan pod tremom. Posjetilaca, bolje reći pozvanih, prepuna dvorana taman kako i treba da bude. S nestrpljenjem isčekujem početak, ali se još neko čeka. Pitam Branka Danona, domaćina večeri, koga čekamo a on mi kaže da čekamo dr. Tanju Milašinović, novog ambasadora Bosne i Hercegovine u Londonu. Stiže i ugledna gošća i priredba može da počne. Branko Danon u ime "La Benevolencije", kao organizator večerašnjeg programa, pozdravlja sve i zahvaljuje svima na dolasku, a posebno gospodjici ambasador i osoblju ambasade, a zatim predstavlja osobe koje će večeras učestvovati u promociji knjige. To su, pored autora, gospodja Vesna Domany - Hardy, koja će promovisati knjigu, još tri dame - Darija Stojnić, Olivera Ristić i Jadranka Smiljanić. One će čitati pojedine odlomke knjige.

Izdvajamo nekoliko akcenata iz Vesninog izlaganja:

Knjiga «Ono Malo Istine» Milana Uzelca, koju vam želim predstaviti, je novo značajno djelo, ne samo radi toga jer ga piše respektabilan promatrač u razdoblju od pedeset godina i neposredan učesnik novijih političkih zbivanja u Bosni i Hercegovini, već i zato jer je to duboko proživljeni zapis jednog vrijednog i takorekucju sveobuhvatnog životnog iskustva važnog aktera društvenih i političkih zbivanja jedne male i danas tragično rastrgane zemlje....

Ovo je knjiga o životu omedenom tragično sa dva bratoubilačka rata. Iskustvo partizanskog rata dječaka premladog da bi bio borac, a ipak dovoljno odraslog da sudjeluje, posmatra i pamti, postaje odlučna i nepokolebljiva baza jednog cijelog životnog opredjeljenja. Te stranice opisa njegovog ratnog djenjstva i partizanskog rata svrstala bih u najljepšu književnu prozu koju sam iz te tematike dosad općenito pročitala

Autoru teško pada i žestoko se suprotstavlja revanšističkom poricanju antifašističkog rata... Ali on tome ne suprotstavlja ideologiziranu već posve ljudsku priču o "partizanskom narodu", kazivanje koje i po svojoj literarnoj formi i po svojoj sadržini predstavlja jedan vrlo efektan antifašistički odgovor....

Ova knjiga nosi i minuciozne analize stanja kroz koje smo prolazili, društvenih fenomena s kojima se tadašnji razvoj suočavao.

Osim sistematskog i pomnog bilježenja cijelog tog povijesnog razdoblja iz riznice vlastitog iskustva, autor razotkriva zanimljivu dijalektičku pozadinu mnogih događaja u kojima je sam sudjelovao ili ih gledao iz neposredne blizine, otkrivajući nam sve ono što se tada možda moglo, ali i nije moralo znati.

On sa strepnjom prati uzroke nezaustavljivog kotrljanja povijesnog juggernota. Mislim da je razložno središnji i pozamašni drugi dio knjige autor posvetio slučaju i aferama "Agrokomerca". Pomno i detaljno kronološko navođenje svih kontroverzija, događanja i sukobljavanja oko tog slučaja, autor koristi kao metaforu za sve ono što je bilo trulo i nevaljalo, a što je konačno prevladalo te dovelo do konačne propasti zemlje.

I konačno, tu je svjedočenje svim tragičnim događajima raspada jednog sistema, beskrupuloznih manipulacija, katastrofalnih posljedica izbora i pobjede jednonacionalnih stranka, zločimni igrači tog posmrtnog kola paradržaju na zakravljenom horizontu koje

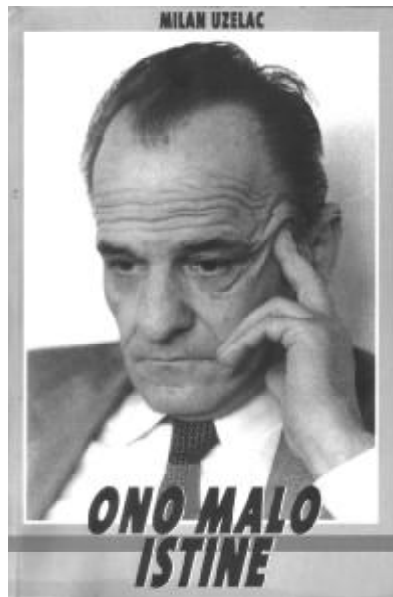
će dovesti do najduže opsade i ubijanja jedne civilizacije, grada, njegovog stanovništva i svega što je ljudski smisljeno.

U poslijeratnoj poplavi obilja literature koje objašnjavaju Bosnu i Hercegovinu svugdje u svijetu, ovakva je knjiga nedostajala. Premda je pisana gustom tehnikom znanstvenih knjiga, jednom kad ju počnete čitati teško da ćete je moći lako odložiti sve dok ne dodete do zadnje stranice. Osim što je to izuzetno pismeno i čitljivo štivo, memoari Milana Uzelca pisani su velikim umijećem te će ONO MALO ISTINE biti značajni doprinosi sveukupnoj povijesti Bosne i Hercegovine.

Kad je ceremonija predstavljanja knjige završena, po običaju trebalo je autoru postavljati pitanja; ali kako pitati o knjizi koju je samo Vesna pročitala. Ipak razgovor se brzo zametnuo. Izdvajam pitanje jedne mlade žene koja je tek stigla iz Sarajeva i našla se na promociji, o tome koliko su komunisti odgovorni, a i sam autor s obzirom na funkcije koje je obavljao, za ono što nam se desilo? Milan kaže: "Može se odgovoriti kratko. Kratki odgovori su efektni, ali im je mana što su često jednostrani. Ipak ću odgovoriti kratko: komunisti su učinili jednu grešku i nose jedan veliki grijeh; grška je što su izgubili - to je u politički nedozvoljeno - a grijeh je to od koga su izgubili; jedino su oni znali ko su nacionalisti". Ja se zamislih i pitam se kolika je naša krivica, svih prisutnih u ovoj sali, za ono što se desilo. Po Karlu Jaspersu, njemačkom filozofu, postoji više slojeva krivice: krivica za kriminalnu radnju, politička krivica, moralna krivica i metafizička krivica. Politička krivica pripada svim građanima koji se nisu protivili djelima (zločinima) što su činjeni u ime države jer svi djelimo odgovornost za način na koji se nama vlada. Moralna krivica uključuje individualnu svijest u neetičkom izboru iz kojeg se rada politički kriminal itd. U tome se pitanja završavaju. Milan ostaje za stolom, jer svako želi da mu autor napiše nekoliko riječi na koricama knjige, uostalom to je i običaj, a mi ostali odlazimo do foajea gdje nas čeka osvježjenje. Vidim Vladu Vidovića (zbog njegove korpulencije teško je ne zapaziti ga) kako razgovara sa ambasadorom sa prilazim i ja. Ambasadoru pitam o njenim utiscima o Londonu a ona mi odgovara da je tek došla, da mora da nađe stan, da se negdje smjesti i obavi osnovne formalnosti pa će poslije valjda imati više vremena. Pijuckam vino i gledam oko sebe. Svi su zadovoljni, blistavi, sve je prošlo kako treba. Izlazim pred vrata da zapalim cigaru. Napolju me dočeka prostrana noć, zvijezde su zauzele svoja mjesta, u obližnjem parku vjeverica sanja orahe i proteže se od miline. Vraćam se nazad, kupujem knjigu i idem do Milana da i meni nešto napiše, ali je on umoran pa me moli da to ostavimo za drugu priliku.. Snježana (moja supruga) mu čestita, a on se raspituje kako je sve izgledalo iz publike. Kažem mu da je sve i iznad očekivanja i da ćemo još dugo čekati na jednu ovakvu večer.

Od promocije knjige "Ono malo istine"pa do pisanja ovog teksta prošlo je dvadesetak dana pa sam i ja imao priliku da pročitam knjigu. Pročitao sam je u dahu, ali, čitajući, imao sam gorak okus u ustima. Zašto? Pa to je istina o nama, o mom narodu i ta istina nije nimalo lijepa. Nietzsche kaže da je istina ružna pa nas od nje spašava samo lijepa umjetnička laž. Milan Uzelac nije upao u zamku osporavanja istini njenih etičkih vrijednosti.. Hegel kaže da je istorija knjiga u kojoj nema veselih stranica, a potvrda toj tezi je i knjiga "Ono malo istine"

Želimir Kučinović - Čaja



The moment has arrived finally – it is the evening of the launch of "Ono malo istine" (The Little Truth There is), a book by Milan Uzelac. Why finally? Many years ago, when Milan Uzelac arrived in London, during our various conversations he would mention many things not known to me before or if I knew some of them, the source were the "well informed" people of the town. I asked Milan whether it would be worthwhile to write a book about those dramatic days. "Who would be interested to read it?" he would reply pensively. I said that I would and that I was sure that many other people from Bosnia and Herzegovina would. I did not convince Milan to write the book, it is certain – I had the feeling that he was contemplating this and working on it. Some years later the book has been written and printed and that evening we had the chance to get firsthand knowledge about the book and its contents.

The launch was set in Shalvata, the place we use for those special occasions the importance of which exceeds our regular activities. For some reason I started with my preparations to get there quite early; I shined my shoes, took special care with my outfit; I even got a bowtie and took some time to tie it; I was not happy with various things. I was as nervous as if that was the launch of my book. I wanted everything to be in complete order that evening and I wanted to contribute my share. I got out into a pleasant London evening with sporadic gusts of wind carrying the fragrance of lilac. Some people were already in Shalvata when I got there. I noticed that many of them, especially the ladies, were dressed smarter than usually and there was an air of excitement. I noticed that Milan also was nervous a bit. The place was packed with the guests, as expected. Impatiently waiting for the beginning I asked Branko Danon, the host of the evening, whom we were waiting for. It was Dr. Tanja Milašinović, the new Bosnia and Herzegovina Ambassador to London. Upon the arrival of the prominent guest the event could start. On behalf of "La Benevolencija", the organiser of the programme, Branko Danon welcomed the audience and thanked them for their presence, specially greeting the Ambassador and the Embassy staff, following which he presented those who were taking part in the programme. The author was accompanied by Mrs Vesna Hardy-Domany, who was to launch the book and three other ladies, Darija Stojnić, Olivera Ristić and Jadranka Smiljanić. The three of them were to read sections from the book.

Here are a few accents from Vesna's address:

I would like to present to you the book "The Little Truth There is" by Milan Uzelac which is a new significant work, not only because it has been written by a respectable observer in the period covering fifty years and a direct participant of the events in B&H, but also because it is a record of a valuable and all encompassing life experience of an important player in the social and political affairs of a small country tragically torn apart today. ...

This is a book about a life the boundaries of which were tragically set by two civil wars. The experience of the partisan war by a boy too young to be a fighter, but still grown enough to participate, observe and remember becomes the decisive and unshakable basis of a whole life choice. I would classify the pages describing his war childhood and the partisan war as the best literary prose covering this topic that I read so far.

The author is acutely hurt by and severely opposes the now prevailing revengeful denial of the antifascist fight and war. ... He does not counter it with ideology but with a very human story about the "partisan people", a narrative that by its form and its contents is a very convincing antifascist response. ...

This book bears also meticulous analyses of the state of affairs that we were going through and of the social phenomena with which the development of the period was faced.

The author is not only a systematic and careful recorder of that whole historical era drawing it from the wealth of his own experience, but he also brings to light the interesting dialectic background to many events in which he himself took part or was a close-by observer, revealing all those factors which might have been known at that time but not necessarily so.

He follows with anxiety the reasons for the unstoppable rolling of the historical juggernaut. A large central section of the book is reasonably assigned to the case and scandals surrounding "Agrokomerc". Thorough and detailed chronological noting down of all the controversies, events and conflicts in relation to the case, the author uses as a metaphor for all that was rotten and wrong and ultimately prevailed bringing finally the country down.

And lastly it perceives all the tragedy associated with the breakdown of a system, unscrupulous manipulations, catastrophic consequences of the elections and the victory of single-ethnic parties; the ill-omened players of that death dance parade on the blood stained horizon which would result with the longest siege and killing of a civilisation, a town, its citizens and everything humanly conceived.

In the worldwide post-war flood of literature explaining B&H, such a book was missing. Although written in the dense technique of non-fiction books, once when you start reading it you probably will not set it aside before reaching the last page. In addition to being an exceptionally well written and easily read text, the memoirs of Milan Uzelac have been written with great skill, so that THE LITTLE TRUTH THERE IS will be a significant contribution to the overall history of Bosnia and Herzegovina".

When the ceremony of the book presentation came to an end, questions had to be put to the author as the custom goes. But how to ask questions about a book that only Vesna had read? The conversation started soon, nevertheless. I would like to single out a question by a young woman who had just arrived from Sarajevo and happened to come to the launch. She asked how much the communists, the author among them - keeping in mind his functions - have been responsible for the things that happened to us. Milan said: "It is possible to give a short reply. Short replies are effective, their deficiency being that they are often one-sided. Still, my answer will be a short one: the communists made one mistake and bear a great sin; their mistake was to lose - it is unacceptable in politics - and the sin is to lose it from those they have lost from; only they knew who the nationalists were". I started pondering about how much are we, all those present during that launch, to be blamed for what had happened. According to Karl Jaspers, the German Philosopher, there are several layers of guilt: guilt for criminal doing, political guilt, moral guilt and metaphysical guilt. The political guilt is that of all the citizens who had not opposed the actions (crimes) perpetrated on behalf of the state because we are all responsible for the way we are governed. Moral guilt encompasses individual conscience in the non-ethical choice bringing to political crime etc. After the questions Milan still remained by the table because everybody wanted to have a few words written by the author on his book. The rest of us reached for the prepared refreshments. I saw Vlado Vidović (thanks to his size it was difficult not to notice him) talking to the Ambassador and I joined them. To my question about her impressions of London the Ambassador answered that she had just arrived, had to find accommodation and go through the standard formalities and that only after that she was hoping to find more time. Sipping the wine I looking around. Everybody seemed to be happy after a successful evening. I went out to light a cigarette. I was greeted by a spacious night; the stars took their places; in the near-by park the squirrel dreamed of walnuts and stretched with pleasure. I went back bought a book and went to Milan asking him to write a few words for me, but he was tired and asked me to leave it for some other occasion. Snježana (my wife) congratulated him and he wanted to know how everything looked from the audience. I told him that it was beyond expectations and that we would be waiting for a similar event for a long time.

Some ten days have passed from the launch of the "The Little Truth There is" so that I had the chance to read the book in the meantime. I read it in one breath, but reading it my mouth tasted bitter because it was the truth about us, about my people - truth which is not a nice one at all. Nietzsche says that the truth is ugly and that we can be saved from it only by a nice lie of art. Milan Uzelac was not caught in the trap of denying to the truth its ethical values...Hegel said that history is a book with no many cheerful pages. The book "The Little Truth There is" proves this view.

Kučinović Želimir -Čaja

MEMORIJAL ZA UBIJENE JEVREJE EVROPE U BERLINU

Šezdeset godina nakon završetka Drugog svjetskog rata i poraza nacističke Njemačke i 60.godina nakon oslobođenja njemačkog koncentracionog logora u Aušvicu i ostalih koncentracijskih logora formiranih za istrebljenje Jevreja, izgrađen je i otvoren za javnost MEMORIJAL ZA UBIJENE JEVREJE EVROPE - službeni naziv, u Berlinu. Time je učinjen dramatičan pokušaj ispunjenja moralnog duga jevrejskim žrtvama nacizma iz Evrope - više od Šest Miliona mučki ubijenih civila: žena i djece, staraca i mladih, umnih i prosječnih, bogatih i siromašnih, čija je jedina krivica bila genetska pripadnost Jevrejskom narodu. Izmiren je moralni dug - podignut je veličanstven spomenik za tu patnju, za to u ljudskoj istoriji nevideno stradanje jednog naroda. Spomenik je podignut u srcu Berlina u sjenci Brandenburških Vrata i Reichstaga, upravo na tlu gdje su Hitler i njegovi sljedbenici planirali i rukovodili izvršenje morbidne ideje holokausta.

Ideja o podizanju Memorijala pokrenula je Lea Rosh. još 1988, dakle prije 17 godina, uz grupu njemačkih intelektualaca i javnih radnika. Odluka pak da se ostvari realizacija spomenika, donešena je 25. juna 1999 u Bundestagu (Donji dom Parlamenta).

Poslije dva međunarodna umjetnička konkursa, prihvaćena je ideja prominentnog njujorškog arhitekta jevrejskog porijekla Petera Eisenmana uz saradnju skulptora Richarda Serra. Sama realizacija je trajala od 2003 do početka 2005-te godine.

Beskrajno (vel.19000 m2!), zatalasano polje 2711 tamno-sivih betonskih monolita koji prividno tonu u tlo i "gutaju" posjetiocce, svjedoči o veličini zločina.

Spomenik je službeno otvoren 10. maja 2005-te uz prisutnost kancelara Schroedera, predsjednika Bundestaga Wolfganga Tierse-a i drugih javnih funkcionera i ličnosti, te brojnih uglednih ličnosti iz svijeta, a za širu javnost 12. maja. Očekuje se da će berlinski Memorijal biti najnoviji i najsnažniji potsjetnik na Konačno rješenje (Final Solution) i da treba da osigura "da nijedna jevrejska žrtva nije zaboravljena" (CNN).

Eisenmanov i Serra-ov design sugerira posjetiocima osjećaj propadanja, nestabilnosti i gubitka orijentacije. Raspored monolita definiše mrežu prolaza za posjetiocce kojom mogu lutati u svim pravcima i koja ih dovodi od sasvim plitko upuštenih staza do pravih proljepa između visokih, mračnih pilona visine do 4,7 m, gdje se gubi mjerilo čovjeka. Spolja gledan, memorijal djeluje kao blagov zatalasani okean svjedočeci o dimenzijama tragedije i upozoravajući za budućnost. Namjerne nepravilnosti u vertikalnosti i horizontalnosti, te uglovima postavljanja steka, suptilno su odabrane kako bi se izbjegla ukočena uniformnost i, još više, - da se posmatrač potsete i upozore, kako nema savršenog reda na ovome svijetu i da je sve moguće kao i ovo što je povod podizanju monumenta. Ova megastruktura upija zvuke i buku ulice i kreira more tišine primjerene svrsi memorijala.

Polje (monolita) se čini logičnim, naglasio je Eisenman u jednom interviewu, kada zapazite kako kameni monoliti nisu perfektno horizontalni ili vertikalni. Tu je prisutno osjećanje iskripljenosti (nakaznosti). Nešto poremećeno. Izgleda uredno sa distance, ali ako uđete u to, tu je sve izvan kontrole.

U podzemlju je izgrađen Informacioni centar, koji uz pomoćne prostore sadrži četiri glavne prostorije: Prva, sa hronologijom holokausta. Tu su podaci o broju ubijenih Jevreja u svim evropskim državama. Na podu se projiciraju uvećani odlomci dnevnika pojedinih žrtava. Druga, sa slikom i rječju prikazanom sudbinom šest konkretnih jevrejskih porodica iz različitih zemalja. Treća sala tretira sabirne likvidacione koncentracione logore sa podacima o zločinu učinjenom u njima. Četvrta sala je sasvim prazna, ali se u intervalima od 20 sec projiciraju imena i podaci o žrtvama na sva četiri zida.

Uz oduševljenje samom činjenicom da je na tako snažan i ubjedljiv način odata pošta milionima ubijenih, bilo je i kritičkih mišljenja o tome da je Memorijal trebao obuhvatiti i druge žrtve (Rome, homoseksualce i dr), primjedbi na design, te mišljenja da nije usklađen sa jevrejskim duhom. Nasuprot tome, vrhovni rabin berlinske ješive je otkrio autorima nevjerovatnu činjenicu, da odabrani broj monolita slučajno tačno odgovara broju stranica Babilonskog Talmuda !

Poslije svega jasno je da se radi o izuzetnom umjetničkom djelu, slojevitom i hrabrom. Samo vrijeme može dati pouzdanu ocjenu o njegovoj stvarnoj vrijednosti i o tome kako će biti prihvaćeno.

Mirko Ovadia, London,
juna 2005

BERLIN MEMORIAL TO THE MURDERED JEWS OF EUROPE

Sixty years after the end of World War Two and the defeat of Nazi Germany and sixty years after the liberation of the Auschwitz concentration camp and the other German concentration camps established to exterminate Jews, a MEMORIAL TO THE MURDERED JEWS OF EUROPE has been built and opened for public in Berlin. This has been a thrilling attempt to settle the moral debt to the Jewish victims of Nazism in Europe - more than Six Million treacherously murdered civilians: women and children, old and young people, intelligent and average, rich and poor, who could be blamed only for belonging to the Jewish people. The moral debt has been settled - a magnificent memorial has been built to the agony and sufferings of a nation not experienced in the human history ever before. The monument has been built in the heart of Berlin in the shade of the Brandenburg Gate and Reichstag at the very location where Hitler and his followers were planning and managing the execution of the Holocaust morbid idea.

Lea Rosh together with a group of German intellectuals and public figures started the idea of such a memorial back in 1988, namely seventeen years ago. But the actual decision to build it was passed in Bundestag (German National Parliament) on the 25 of June 1999.

Following two international art contests the accepted idea was the one submitted by Peter Eisenman, the prominent New York architect of Jewish origin and his associate, the sculptor Richard Serra. The construction of the memorial took from 2003 to early 2005. A vast undulating field (19,000 sq.m!) of 2711 dark-grey monoliths seemingly sinking into the grounds and "swallowing" the visitors conveys the scope of the crime. The memorial was officially opened on May 10, 2005 in the presence of Cancellor Schroeder, Mr.Wolfgang Tierse, President of Bundestag and other public figures and eminent international persons; for the public it was opened on May 12. It is expected that the Berlin Memorial will be the latest and the most powerful reminder of The Final Solution and that it should guarantee that "none of the Jewish victims is forgotten" (CNN). This design by Eisenman and Serra suggest to the visitors a sense of sinking, instability and loss of orientation. The arrangement of the monoliths defines a grid of pathways for the visitors to wander through in all directions, taking them from the very shallow paths to real crevices between the high, dark pillars reaching the heights of 4.7 m where the human measure gets lost. When viewed from outside the memorial gives the impression of a gently undulating ocean communicating thus the extent of the tragedy and passing on a warning for the future. Subtle deliberate vertical and horizontal irregularities and angle deformities were introduced in order to avoid rigid uniformity and all the more to remind and warn the viewer that perfect order does not exist in this world and that everything is possible just as is the reason for the building of this monument. This mega-structure absorbs the sounds and the noise of the street and creates a sea of silence appropriate for the purpose of the memorial.

The field (of monoliths) seems to be logical, Eisenman stressed in an interview, when you notice that the stone monoliths are not perfectly horizontal or vertical. The sense of freakishness is present; something disturbed. From a distance it seems neat but if you enter it, everything is out of control.

An information centre has been built underground. It is divided into four main rooms: The first one is dedicated to Holocaust chronology. It covers the data on the number of Jews murdered in all the European countries. Enlarged sections of victims' diaries are projected on the ground. Pictures and words are used in the second room to show the destiny of six specific Jewish families from different countries. The third room deals with the extermination concentration camps and gives data on crimes carried out in them. The fourth room is completely empty, but names and information on the victims are projected on all the four walls in intervals of 20 seconds.

In addition to the delight with the fact that respect has been paid to the murdered millions in such a powerful way, some had critical views: the memorial should have been for other victims as well (Romanians, homosexuals etc.); the design has been reproved; and some thought that it is not along the lines of the Jewish spirit. Contrary to this the supreme Rabi of the Berlin Yeshiva revealed to the author an incredible fact - the number of monoliths chosen for the monument happens to be the exact number of pages in the Babylon Talmud!

Finally, it is clear that this is an exceptional work of art, it is multifaceted and courageous. Time only can give a reliable judgment of its real value and how it will be accepted.

June 2005-06-28

Mirko Ovadia, London

June 2005



PROFESSOR ZORAN PAJIĆ

O iskustvima u radu u uredu OHR-a za Bosnu i Hercegovinu

Nakon uspješnog završetka svoga zadatka u uredu Paddy Ashdown-a, Visokog predstavnika međunarodne zajednice u Sarajevu, razgovarali smo sa prof. Zoranom Pajićem

P: Sadašnji visoki predstavnik međunarodne zajednice u Sarajevu, lord Paddy Ashdown, je prije nekoliko godina očekivan; bliži se kraj njegova mandata i ispračaju ga sa žestokim kritikama sa svih strana.

O: Mandat sadašnjeg Visokog predstavnika započeo je u maju 2002. godine. Još početkom te godine, mnogi komentatori su uočili da je međunarodna zajednica u BiH ulagala, od Daytona pa sve do 2000., ogroman trud i enormna sredstva na postizanju bilo kakve političke nagodbe 3 nacionalna establišmenta. Trebalo je pokazati svijetu i građanima BiH da je moguće da, nakon rata, u Predsjedništvu države sjede Bošnjak, Hrvat i Srbin, da se ne udaraju nogama ispod stola i ljubazno se međusobno ophode i saraduju. Namjerno karikiram ovu situaciju da bih zaključio da je zbog takvih prioriteta zastupljen rad na izgradnji i konsolidaciji državnih institucija (uprava, policija, granična služba, pravosuđe, itd.), obezbjeđenju zakonitosti i oživljavanju privrede. Paddy Ashdown je upravo te programe istakao kao svoje prioritete i energično krenuo u proces reformi.

Mislim da je za takav kurs pridobio i ostale misije međunarodne zajednice u BiH (UN, OSCE, EU, SFOR). Treba reći da smo, već na početku mandata, bili hendikepirani porazom Alijanse na izborima (oktobar 2002) i povratkom nacionalnih stranaka na vlast na gotovo svim nivoima. Ashdown je tada jasno stavio do znanja da ne odustaje od svog programa reformi, bez obzira na političke boje vladajućih snaga u zemlji, i u tome je bio uporan i beskompromisan, što je svojstveno njegovoj odlučnoj i optimističkoj prirodi, kao i njegovom vojničkom i političkom iskustvu. Međutim, pokazalo se da politička vrhuška i njezini trabanti u BiH ne žele promjene i da im odgovara status quo. Jasno je da je strah od promjena u ljudskoj prirodi, ali je otpor promjenama u BiH zasnovan na strahu od gubitka pozicija koje su, još od 1991. godine, uglavnom bile sticane putem različitih oblika uzurpacije. Dakako, ovo se ne može ograničiti samo na političku sferu, nego je svojstveno i drugim oblastima kao što su pravosuđe, zdravstvo, obrazovanje i to naročito visoko, javna uprava i dr. Posljedice ovakve prakse su danas dvojakе: grčevito čuvanje stečenih pozicija, te nekompetentnost i nestručnost u mnogim društvenim djelatnostima. Ne treba mnogo mudrosti pa da se shvati da je Ashdown sa svojim reformatorskim entuzijazmom dimnu u «bosanski osinjak», koji je onda uzvratio perfidnim otporima, javnim vrijeđanjem Visokog predstavnika i njegovih najbližih saradnika na ličnoj osnovi, produkciji raznih teorija zavjere i sl. U tu kampanju su se uključili gotovo svi mediji jer su osjetili da to «dobro prolazi u čaršiji», kao i neke nevladine organizacije. Neke od njih su kritici rada OHR-a pristupile sa ozbiljnim argumentima i sa njima Visoki predstavnik vodi dijalog i saraduje. Druge su se ograničile na deklarativnu kritiku i napade, bez želje da uđu u bilo kakav dijalog.

P: Možete li reći kako vidite ulogu i perspektivu funkcije Visokog predstavnika, pa i međunarodne zajednice u BiH?

O: Prije svega mislim da je funkcija OHR-a zasnovana na veoma kontroverznom premisama. Ove kontroverze su rezultat neodlučnosti međunarodne zajednice oko pitanja uspostavljanja međunarodnog «protektorata» nad Bosnom i Hercegovinom još u vrijeme kada je bilo jasno da će međunarodne tenzije prerasti u oružani sukob. Daytonski sporazum je definitivno odbacio ideju o «protektoratu», proglasivši kontinuitet BiH kao suverene države, ali je na mala vrata uveo Visokog predstavnika međunarodne zajednice sa nad-državnim ovlaštenjima. U takvoj situaciji, mjere koje donosi Visoki predstavnik su, iako efektivne i neposredno primjenjive, često bez stvarnog odjeka i rezultata u strukturama vlasti u zemlji. To naglašavam zbog toga jer je partnerstvo međunarodne zajednice i odgovarajućih državnih (i entiteskih) institucija ključ uspjeha bilo kakve reforme. Kad-tad će BiH morati preuzeti samostalnu i punu odgovornost u vođenju državnih poslova, kako prema svojim građanima, tako i prema vani. Međutim, to se neće desiti ukoliko se obje strane ne budu međusobno odnosile sa uvažavanjem i odgovornošću za svoje postupke. Praktično, to znači da međunarodna zajednica (OHR prije svega) mora uvažavati domaće potencijale na svim nivoima (nauka, struka, biznis, politika, nevladin sektor itd.), pod uslovom da su ovi sačuvali svoj moralni i stručni integritet. Nažalost, uz rijetke izuzetke, to do sada nije bila uobičajena



praksa. Naprotiv, na sve «lokalno» se često gleda sa nepovjerenjem i prezirom. S druge strane, istina je da sama Bosna i Hercegovina još uvijek nema jasno definisan nacionalni/državni interes, odnosno ne postoji konsenzus unutar bosansko-hercegovačkog društva u vizijama budućnosti za ovu zemlju, što onemogućava izradu konzistentnih strategija razvoja, te ravnopravnu i efikasnu saradnju sa međunarodnom zajednicom. Umjesto toga, nudi se pojednostavljena slika bosansko-hercegovačkog puta u Evropu i stvara iluzija da će Evropa otvoriti vrata svojih klubova, a da Bosna pri tome ne treba da uvažava kućni red evropskih institucija.

U takvoj situaciji, međunarodna zajednica će ostati, i te kako prisutna u BiH i to ne samo zbog BiH nego i zbog toga što Evropa ne može dozvoliti da u nedogled ima političku i bezbjednosnu «crnu rupu» na svom jugoistočnom krilu. Ali njezina uloga međunarodne zajednice mora biti otvorenija prema javnosti, bolje koordinirana, sa više poštovanja prema BiH institucijama (koje je ista ta međunarodna zajednica kreirala) i sa manje arogancije i prepotentnosti.

Što se tiče budućnosti OHR-a, to je jedina međunarodna institucija u BiH koja je osnovana sa namjerom da se što prije ugasi. Načelno gledano, Visoki predstavnik sa ovlaštenjima, kakva mu danas stoje na raspolaganju, je inkompatibilan sa članstvom BiH kao suverene države u evro-atlantskim integracijama, pa i u drugim međunarodnim organizacijama. Mislim da je svijest o ovoj kontroverzi već sazrela u međunarodnoj zajednici. Predviđam da će početkom 2006. godine doći do transformacije OHR-a od direktivne ka instruktivnoj ulozi. Naravno, paralelno će jačati prisustvo drugih međunarodnih organizacija, naročito misije OSCE-a i Evropske unije.

P: Svi se, barem deklarativno, slažu da je budućnost Bosne i Hercegovine vezana za ulazak u Evropu; svima je jasno da bez ustavnih i institucionalnih reformi od toga nema ništa, ili barem ne u dogodno vrijeme, ali oko toga nema na vidiku nikakvog dogovora?

O: Tačno je da je BiH već davno prekoračila prag, kako kažete, deklarativne saglasnosti da «svi putevi vode u Evropu». Postoji i svijest o tome da su reforme neophodne. Međutim, suštinsko je pitanje o opsegu i dubini tih «neophodnih» reformi. Tu postoje brojne mistifikacije koje otežavaju da se sagleda ono što je stvarno neophodno za funkcionisanje jednog ustavnog poretka. Sa funkcionalnog stanovišta BiH je prevalila ogroman put u procesu institucionalnih reformi. Primjera radi, na državnom nivou je 1996. bilo svega 3 ministarstva. Danas BiH ima 9 državnih ministarstva, što praktično znači da su ustavne prerogative u oblasti pravosuđa, odbrane, države bezbjednosti i još neke, u dobroj mjeri prešle iz entitetske nadležnosti na nivo države. Osnovan je Sud BiH, čime je donekle narušena neodrživa struktura sudova koja se završavala na entiteskom nivou. Objedinjen je poreski sistem i osnovana jedinstvena poreska uprava BiH. Ovakav razvoj je bio nezamisliv još prije 4-5 godina. Naglašavam da je sve ovo postignuto bez izmjene postojećeg Ustava BiH. Dakle, institucionalne reforme su moguće i u okviru važećeg Ustava i one se postepeno približavaju kako zahtjevima iz Brisela, tako i nivou koji bi bio neophodan za jedinstveno funkcionisanje sistema. U tom pogledu BiH nije mnogo komplikovanija tvorevina od Belgije u kojoj je nadležnost za mnoge društvene djelatnosti i javne službe striktno podijeljena između Valonije i Flandrije. Dakle problem nije u Ustavu, ili nije samo u Ustavu. Bosni nedostaje širi okvir u kojem bi se svi njeni građani osjećali ravnopravnim i sigurnim, bez obzira na prebivalište. Ja vjerujem da će bilo kakva forma «pridruženosti» BiH evropskim integracijama relativizirati entitetske razlike i nacionalne tenzije i omogućiti nastanak bosansko-hercegovačkog identiteta koji je danas usitnjen i svodi se na pripadnost određenoj naciji umjesto državi.

P: Ako Bosna i Hercegovina zadrži sadašnji stepen nepripremljenosti za prijem u Evropu, mogu li Srbija i Crna Gora, odnosno Hrvatska ući u tu integraciju? Drugim riječima, kakav je regionalni značaj zadržavanja status-quo-a u Bosni i Hercegovini?

O: Ideja «šireg okvira» obuhvata i Hrvatsku i SICG. Regionalni pristup rješavanju post-jugoslovenskog pitanja ove 3 zemlje je neophodan i koristan i to se sve više uviđa i u EU. Radi se o regionu koji objektivno baštini ista iskustva u pogledu obrazovanja, zajedničkog tržišta i izlaska u svijet. Ovdje su profesionalni kontakti veoma intenzivni i olakšani upotrebom jedinstvenog jezika. Ove 3 zemlje treba da shvate da je u njihovom, kako pojedinačnom tako i zajedničkom interesu, da sinhronizovano idu ka Evropi. Uostalom, tragična ratna parola da

«svi Srbi treba da žive u jednoj državi» ostvariće se, i to mimim putem, tek kada Srbija «uđe», ali zajedno sa BiH i Hrvatskom, u tu Evropu. U tom smislu, regionalna saradnja ovih zemalja može pomoći ostvarenju njihovih pojedinačnih evropskih aspiracija.

P: Nekoliko godina ste radili na vrlo visokom položaju u administraciji Ashdown-a, na kakvom ni jedan građanin Bosne i Hercegovine nije radio. Kakva iskustva nosite; može li domaći čovjek nešto tu učiniti? Šta ste očekivali kad ste započinjali taj posao, a s čim ste se u realnosti suočili i suočavali?

O: U OHR-u sam, od juna 2002. do kraja 2004. godine, vodio Odjel za reformu prava i uz to bio savjetnik Visokog predstavnika za domaće institucije. Moje profesionalno iskustvo je veoma pozitivno jer sam uspio «otvoriti» OHR redovnim konsultacijama sa domaćim stručnjacima (sudije, advokati, ekonomisti, nevladine organizacije) o gotovo svim zakonskim projektima na kojima smo radili. To naravno nije prolazilo bez otpora u samom OHR-u i drugim međunarodnim organizacijama. Veliki broj funkcionera međunarodne zajednice se održava u BiH na monopolu osudnog znanja i zaziru od bilo koga ko bi im taj monopol ugrozio. Zahvaljujući velikom uzajamnom povjerenju između Ashdown-a i mene, «gura» sam taj pristup usprkos skrivenim otporima mnogih kolega. S druge strane, trebalo je dosta truda da se domaćima vrati samopuzdanje u dijalogu sa međunarodnom zajednicom i stvori ambijent u kojem će njihova mišljenja biti uvažavana. Bilo bi mi drago da sam time otkrino vrata visokih pozicija za građane BiH. Upozorio bih sve one koji bi mogli biti u takvoj situaciji da se mogu naći na vrelj žeravici. Često sam osjećao da domaći političari ili predstavnici određenih interesnih grupa očekuju od mene da budem «advokat» njihovih cehovskih interesa, neka vrsta Trojanskog konja u središtu međunarodne zajednice. Ipak, ono s čim sam se u realnosti najteže mirio bilo je neposredno saznanje o tome da izabrani funkcioneri u BiH nemaju osjećaj odgovornosti prema javnosti za obavljanje funkcije koju su prihvatili. U ovome leži i dio nespornosti između međunarodne zajednice koja vjeruje u datu riječ i potpis na nekom dokumentu i domaćih vlasti koje, prihvatajući neki dogovor, često istovremeno kalkuliraju kako će ga već sutradan izigrati.

Intervju vodio Milan.Uzelac

PROFESSOR ZORAN PAJIĆ

Experiences from work with the OHR for Bosnia & Herzegovina

After the successful completion of his duty in the office of Paddy Ashdown, the High Representative of the International Community in Sarajevo, we talked to Professor Zoran Pajić.

Q: The present High Representative of the International Community in Sarajevo, Lord Paddy Ashdown was welcomed to Sarajevo with great expectations some years ago; as the end of his term is approaching he is seen off with severe criticism from all sides.

A: The term of the present High Representative started in May 2002. Early that year many commentators have noticed that from Dayton to 2000 the International Community has invested great efforts and enormous funds to B&H in order to reach any political agreement among the three ethnic establishments. The aim was to show to the world and B&H citizens the feasibility of a Bosniak, a Croat and a Serb sitting together in country's Presidency after the war, cooperating in a civil manner. Due to these priorities the work on establishment and consolidation of state institutions (administration, police, judiciary etc.), maintaining legality and revitalisation of economy were neglected. Paddy Ashdown emphasized these very programmes as his priorities and started energetically the process of reforms. I think that this course gained the support of the other international community missions in B&H (UN, OSCE, EU, SFOR). At the very beginning of the term we were hindered by the defeat of the Alliance in October 2002 elections and the return of ethnic parties at almost all levels. It was made clear by Ashdown that he was not giving up his programme of reforms regardless of the political colours of the ruling powers in the country. He was resolute and unyielding to adhere to this as is typical of his determined and optimistic nature and his military and political experience. It emerged, though, that the political leadership and its hangers-on in B&H did not want any change and that the status-quo suited them. Fear of changes is human but in B&H it has been based on fear of loss of positions which were gained mainly through various forms of usurpation since 1991. This, certainly, cannot be limited only to the

political sphere. It is also characteristic of judiciary, health protection service, education system – especially university, public administration etc. Present consequences of this type of practice are twofold: feverish keeping of the gained positions and incompetence and non-professionalism in many social services. It is thus clear that by his reforming enthusiasm Ashdown has stirred up the “Bosnian hornet’s nest”, which in turn responded by perfidious resistance, public insults of the High Representative and his closest associates on a personal basis, production of different conspiracy theories and similar. This campaign was joined by almost everybody in the media who felt that “it was well accepted by the ordinary people”, but also by some non-governmental organisations. Some of them criticised OHR activities with serious arguments and High Representative is in dialogue with them and cooperates with them. Others have restricted themselves to declarative critics and attacks only, not wishing to start any dialogue.

Q: Could you tell us how do you see the role and perspective of High Representative’s function and of the international community in B&H?

A: I think that the function of the OHR is based on very controversial premises. They result from the international community hesitancy in respect to setting up of an international “protectorate” over B&H back at the time when it was clear that the interethnic tensions will turn into armed clashes. The Dayton Agreement has finally rejected the idea of a “protectorate”, proclaiming the continuity of B&H as a sovereign country, but has introduced through the back door The High Representative of the International Community supra-state authority. In such a situation measures passed by The High Representative, although effective and directly applicable are often without real echo or results in the structures of power in the country. I emphasize this because the partnership between the international community and the corresponding state (and ethnic) institutions is the key to success of any reform. Sooner or later B&H will have to take over independent and full responsibility for the state affairs both in relation to its own citizens and to foreign affairs. This will not happen, however, should not both sides relate to each other with respect and responsibility for their actions. It practically means that the international community (OHR primarily) must respect local potentials at all levels (science, trade, business, politics, non-governmental sector etc.) provided these have maintained their moral and professional integrity. Regretfully, with a few notable exceptions, it has not been common practice so far. Just contrary, anything “local” has been looked down upon and without confidence. On the other hand it is true that B&H does not yet have a clearly defined national/state interest, namely there is no consensus within the B&H society on the visions of the future for this country, which keeps it from working on consistent development strategies and from efficient cooperation with the international community at an equal level. Instead a simplified image of B&H road to Europe is offered and an illusion is created that Europe will open the doors of its clubs but that yet Bosnia should not have to observe the rules of the European institutions.

In such a situation, the international community will stay and be very present in B&H, not only for B&H sake but also because Europe cannot allow having an endless political and security “black hole” on its South-East wing. But its role has to be more transparent, better coordinated, more respectful towards B&H institutions (created by that same international community) and with less arrogance.

As to the future of OHR, it is the only international institution in B&H established with a view to be extinguished soonest possible. Speaking in principle the High Representative with the authorisations this office now holds is incompatible with B&H as a sovereign country and its membership in Euro-Atlantic integrations and in other international organisations. It seems to me that the awareness about this controversy is already ripe in the international community. I guess that early in 2006 the role of OHR will be transformed from a directive to an instructive one. Parallel to this, certainly, the presence of the other international organisations will increase especially the mission of OSCE and the European Union involvement.

Q: All, at least declaratively, agree that the future of B&H is linked to joining Europe; it is clear to all that without constitutional and institutional reforms this will not take place, at least not in the near future, but no such agreement is in sight?

A: It is true that for a long time now B&H crossed the threshold of declarative agreement that “all roads lead to Europe”. Awareness is also present that reforms are necessary. The essential question, though, is the scope and depth of those “necessary” reforms. Numerous mystifications make it difficult to perceive what is really required for the function-

ing of a constitutional system. From the functional point of view B&H covered a huge way in the process of institutional reforms. Here is an example: in 1996 there were only three ministries at the state level. There are nine state ministries in B&H today, practically meaning that constitutional prerogatives in the area of jurisdiction, defence, state security and some other have been considerably transferred from entity’s to the state level. The B&H Court has been established disrupting thus to some extent the untenable structures of courts which would end at the entity level. Tax system has been unified and a single B&H tax administration has been set up. One could not picture such development only four or five years ago. Please note that all this has been achieved with no change in the existing B&H Constitution. This actually means that institutional reforms are possible even within the existing Constitution and that they gradually approach both the requirements from Brussels and the level that would be needed for unified functioning of the system. In that sense B&H is not much more complicated creation than Belgium where the authority for numerous social services and public affairs is strictly divided between Wallonia and Flanders. Thus, the problem is not the Constitution or not only the Constitution. Bosnia is lacking a wider framework within which all its citizens would feel equal and safe, regardless of the place of their residence. I believe that by “joining” European integration process in any form by B&H will result in decreasing entity differences and the ethnic tensions and would open the way to the creation of B&H identity – now fragmented and reduced to affiliation to an ethnicity instead to a state.

Q: Should B&H remain as unprepared as it is now to be accepted in Europe could Serbia and Montenegro, and/or Croatia enter that integration. Namely what is the regional significance of maintaining status-quo in B&H?

A: The idea of a “wider framework” covers Croatia and Serbia & Montenegro. The regional approach to the solution of post-Yugoslav problem of these three countries is necessary and useful as it is increasingly recognised by the EU as well. This is a region with actual heritage of same experiences in education, common market and access to foreign partners throughout the world. Professional contacts are very intensive here and are made easier by overarching language. These three countries should understand that it is their interest, both individual and shared, to synchronize their way to Europe. After all, the tragic war slogan that “all Serbs should live in one country” will become true in a peaceful manner only after Serbia “enters” that Europe, but together with B&H and Croatia. Regional cooperation of these countries could help the realization of their individual European aspirations.

Q: You had been working for several years at a very high position in Ashdown’s administration like no other B&H citizen. What are your experiences; can a local man do something there? What were you expecting when starting the job and what in fact have you been faced with?

A: From June 2002 to the end of 2004 I was the Head of the Legal Reform Department in OHR and Adviser to The High Representative on Domestic Institutions. My professional experience is a very positive one because I managed to “open” OHR to regular consultations with local professionals (judges, solicitors, economists, non-governmental organisations) covering almost all legal projects that we were working on. This obviously met with resistance both in OHR and other international organisations. Quite a number of international community officials stay in B&H on a monopoly of inadequate knowledge and they shrink from anybody who might jeopardise that monopoly. Thanks to the great confidence that Ashdown and myself had in each other, I “pushed” that approach in spite of the opposition among many colleagues. On the other hand it took quite a lot of effort to restore the self confidence of the locals in their dialogue with the international community and to create an environment in which their opinions would be taken into consideration. I would be happy if I had slightly opened the door for high positions to be held by B&H citizens. Let me warn all those that might get to that situation that they might get to a frying pan. I often felt that the local politicians or representatives of some interest groups expected that I should “advocate” their guild interests, to be some sort of Trojan horse in the heart of the international community. The most difficult thing for me to come to terms with in reality was to witness the extent of the lack of accountability by elected officials in B&H for the offices and functions they have undertaken to perform. This is partly the reason for frequent misunderstandings between the international community which honours the given word or signature on a document on one hand and the local authorities who quite often, while formally accepting an agreement, are contemplating at the same time on how to avoid its implementation on the other hand.

Interview conducted by Milan Uzelac

Milan Uzelac

Tijelo mog drugara, druga Milana Uzelca nije više izdržalo. Srce je stalno i uporno slablo, unatoč čudnim dostignućima medicine, i na koncu podleglo. Ali to izmučeno tijelo, kao da je napravilo sporazum sa Milanom borcem, misliocem, organizatorom, političarom i nadasve pažljivim, privrženim i odanim ocem i djedom. Taj sporazum kao da se odnosio na to da tijelo da Milanu mogućnosti da neke stvari u svom životu kompletira, dovrši, doživi...neke dobre stvari, važne stvari.

Milanov život se nikako ne može opisati kao lagan. Sve je bilo borba. Drugi svjetski rat – borba, patnje i potucanje, preživljavanje. Obrazovanje – borba, potreba za dokazivanjem i borba za zadovoljenje vlastite gladi za znanjem. Radni vijek – borba za prenošenje svog ubijedjenja, borba za pošten ali i kritičan odnos prema idealima na kojima je odrastao, borba za lični integritet.

Milan je bio “ortodokсни” komunista. Kada to kažem mislim na to da je cijelog života ostao vjeran principima organizacije društva nastalih na osnovama socijalističke revolucije u Drugom svjetskom ratu i neposredno nakon toga. Bio je svjestan postepenog podrievanja i zloupotreba iznutra i borio se protiv toga svim snagama. Koju god funkciju i zadatak je preuzimao na sebe obavljao je sa punom predanošću, ne štedeći se. Dijapazon njegovog djelovanja bilo kao privrednika, nosioca vlasti ili partijskog radnika govori o širini njegovog interesa, razumijevanja, organizacione i druge umiječnosti, mogućnostima...toga ima toliko da nemam namjeru da to navodim, nešto ću sigurno ispustiti. Treba pročitati šta je napisao.

Ova bespoštedna i stalna borba uzela je svoj danak. U naponu snage i zrelosti tijelo je počelo da otkazuje. Možda jedino o čemu Milan nije vodio računa je zdravlje. To je trebao i morao držati pod kontrolom, a nije. Ono na što nije mogao uticati desilo se njemu i nama. Njemu, koji je odlučio ostati i dijeliti sudbinu grada kojeg je volio, povrh svega, desilo se nezamislivo, umrla je njegova Nada. Ostao je sam. Na njegove oči rasuli su se u pamparačad svi ideali za koje se borio, divljaštvo je zamijenilo civilizaciju, a biće, koje mu je davalo snage da preživi zdravog uma sav taj fjjasko više nije bilo uz njega. Milan, iz velike porodice, nikada ranije nije bio sam. Jedini način i izlaz da sačuva svoj integritet bio je da prigrlj št mu je ostalo od porodice. U Londonu su mu kćerka Darja i unuk Davor i on se obreo tu. Ja sam ubijeden da mu je vraćanje porodici, dalo vremena i mogućnosti da se pribere i vrati sebi kao čovjeku.

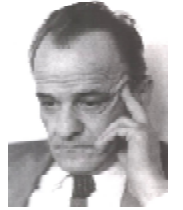
Ja Milana nisam poznao u Sarajevu. Živjeli smo potpuno različite živote. Kao i svi mi iz moje generacije, znao sam za njega i o njemu, ali ga nisam poznao. A ono što sam upoznao ovdje, svidjelo mi se i približilo smo se. Ovdje je kao i svi mi došao ogoljen i ono što je ostalo vidljivo izazivalo je poštovanje. Erudita sa “ogromnom” istorijom, i nadasve brižan i predan, prepun ljubavi otac i djed. Taj dio njegove ličnosti nije bio očigledan. Milan nije o tome nosio transparente. Važno je da su Darja i Davor čitali sve signale i o tome sve znali. Bio sam svjedok kako se Milan postepeno pregrupisavao i iznalazio nove ciljeve i svrhe, kako mu se počelo vraćati samopouzdanje i kako je počeo prihvatati realnost. S obzirom na sve naše životne puteve, mislim da je u tom pogledu bio najhrabriji od svih nas, svih koji su se svojom voljom odlučivanja ili sudbinskim događanjima našli u istoj situaciji. Izbjeglice. Provodili smo sate i sate u razgovorima, katkada kao u školi gdje svakako ja nisam bio učitelj, katkada žučno raspravljajući, jer nismo se u svemu slagali. Zavaljeli jesmo.

U život “Prijatelja La Benevolencije” u Londonu, Milan se uključio gotovo spontano i čini se da mu je prijalo. Bio je stalni, uporni, inventivni, radini i ohrabrujući član redakcije SaLon-a do kraja.

Da se sada vratim na “sporazum” sa početka. Ovaj nepravak vlastite ličnosti, na žalost, nije našao podrške u krhkom tijelu. Valjalo je poslagati neke prioritete. U Milanu se nagomilavao neodoljiv pritisak da se osvrne na svoj prošli izuzetno plodan i kompleksan javni život i da kao čovjek objasni svoja razmišljanja i pozadinu odluka koje je donosio u prelomnim trenucima. Milan je napisao knjigu “Ono malo istine”. To je bio dio sporazuma. Drugi dio sporazuma je bio da tijelo sačeka i dozvoli mu dvije velike radosti. Prvo je Darja, kompletirala svoje studije i diplomirala, i na kraju, unuk Davor postaje inženjer sa Oxforda. Nisam siguran ko je bio ponosniji, sin, majka ili djed. I otac Dejan, svakako... Sa ovim je sporazum ispunjen i Milan je, poslije svega otišao sretan, mislim. Sa svim svojim ubijedjenjima. Srce je otkazalo, ali je bilo puno.

Kod nas Jevreja se kaže, Zihrono livraha – Blagosloveno sjećanje na njega.

Branko Danon



Sadržaj/Contents

REDAKCIJSKI UVOD	
Vrijeme za razmišljanje	2
EDITORIAL	
Time to ponder	3
PROMOCIJA	
Milan Uzelac: Ono malo istine	4,5
THE LAUNCH	
Milan Uzelac: The Little Truth There Is	6,7
DOGAĐAJI	
Berlinski memorijal	8
EVENTS	
Berlin Memorial	9
INTERVJU	
Zoran Pajić	10,11,12
INTERVIEW	
Zoran Pajić	12,13,14
IN MEMORIAM	
Milan Uzelac	15
PISMA	
Došli su da ostanu	17
LETTERS	
They came to stay	18
VIJESTI / NEWS.....	17,18



IZDAVAČ ◊ PUBLISHER

Jevrejska Zajednica "Prijatelji La Benevolencije" London
Jewish Society "The Friends of La Benevolencija" London
ADRESA ◊ ADDRESS

Shalvata - Jewish Care, Att Mr Branko Danon
Parson Street - Corner of Church Road
London NW4 1QA

Email: Sa.Lon@ukgateway.net
salon@benevolencija.org.eu

REDAKCIJA ◊ EDITORIAL BOARD

Branka Danon, Branko Danon, Maja Đurđević,
Želimir Kučinović, Milan Uzelac, Vesna Domany-Hardy, Darija Stojnić,
Dragan Ungar

TEHNIČKI UREDNIK DESIGN AND
I KOMPJUTERSKA ◊ COMPUTER
OBRADA PROCESSING

Dejan Stojnić

SaLon je besplatan i izlazi tromjesečno

SaLon is free of charge and published quarterly

Mišljenja u SaLonu nisu nužno i stajališta urednika ili izdavača.

The opinions expressed in SaLon are not necessarily those of the editors or the publisher.

© SaLon

Printed by Freedman Brothers Printers

Sa zadovoljstvom, u ovom broju objavljujemo prilog koji smo dobili iz Kanade. Bilo bi nam drago da ovaj prilog ponuka i druge naše čitaoce, gdje god se oni nalazili na javljanje sa zanimljivim prilozima

DOŠLI SU DA OSTANU

Kada su dolazili govorili su nekim čudnim, stranim jezikom. Živjeli su u zasebnim regijama grada. Molili su se nekom "drugom Bogu" nazivajući ga nekim svojim imenom. Slavili su svoje praznike moleći se, pjevajući i plešući. Pjesme su im bile nekako tužne i zvučale su sasvim drugačije. Kada su se veselili, plesali su svoje plesove pljeskajući rukama.

Išli su u neke svoje bogomolje koje su nazivali nekim dotada nepoznatim imenom. Nisu se puno mješali sa drugima. Živjeli su svoj život mirno, pokušavajući da ne remete mir i spokojstvo zemlje u koju su došli.

Čitali su iz svojih knjiga koje niko nije razumio, osim njih samih. U očima su nosili sjaj svoje bivše domovine. Kada bi govorili o svojim precima često im je zasijala suza u očima.

Ljudi su ih primali i posmatrali sa čudjenjem. Nisu znali ni kako da ih zovu. Nazivali su ih različitim imenima. Nekada i pogrdnim.

Vremenom, ti su se ljudi počeli sve više i više vidjati u čaršiji. Znali su dobro trgovati, pa su ih ovdašnji starosjedioci počeli prihvatiti.

Onda se pokazalo da znaju i liječiti. Često su znali pronaći prave ljekove za mnogobrojne bolesti. Sami su govorili da je sve to već odavno zapisano u knjigama i da oni samo koriste znanje koje se vijekovima zapisuje.

A onda se otkrilo da ovi "novi ljudi u čaršiji" znaju da čitaju i pišu ne samo svoj jezik već i arapski, turski i perzijski. Ne svi svakao, već samo pojedini, oni učeniји.

Vremenom su naučili jezik zemlje u koju su došli. Počeli su sve više i više da komuniciraju sa svima u svojoj okolini. Ali, i dalje se među sobom najčešće govorili svoj jezik. Prenosili su ga sa koljena na koljeno - usmeno, bez knjiga i škola.

Godine su prolazile brzo i ti su se "novi Bosanci" sve više i zaista osjećali kao "starosjedioci". Više nisu živjeli u zasebnim djelovima grada. Radili su i živjeli kao i ostali. Sve su manje govorili među sobom svojim jezikom. Samo su se i dalje molili i pjevali svoje pjesme na svome jeziku, slaveći i dalje svoje praznike. Počeli su da pozivaju svoje komšije, da ih posjete. Objasnjavali su ko su i odakle su došli.

Kako je vrijeme prolazilo ovi su se ljudi sve više okretali ljudima sa kojima su živjeli, postajali su sve više dio sredine koja ih je okruživala. Više nisu bili tako različiti od ostalih, ali su još zadugo bili nekako "posebni", još ponekad samo svoji, pomalo na "svoju ruku".

Ljudi su sada znali ko su oni. Bili su prihvaćeni!

A onda su počela neka teška vremena za njihov narod. Neki narodi i njihova "učenja", daleko van Bosne, proglasili su ih "krivcem za sve nesreće koje su snašle tadašnji svijet".

Bez svoje krivice postajali su krivi. Počeli su da ih proganjaju i uništavaju.

Mnogo ih nestalo u vohoru pogroma. A onda kada je i to prestalo, preživjeli su se opet vratili u svoju domovinu - Bosnu. Drugi su opet odlučili da zauvijek odu.

Samo su još malobrojni znali da pjevaju pjesme na jeziku svojih pradedova. Ženili su se i udavali, ne više isključivo među sobom.

Čuvali su svoje relikvije i svoje uspomene. Znali su odakle su došli i ko ih je primio u toj Bosni, zemlji koja im je postala domovina.

Kažu, kada su dolazili - govorili su svojim jezikom.

Danas, mnogo vijekova kasnije - oni će uvijek biti samo jedno: BOSANSKI JEVIJEJI.

Jahiel - Jaša Kamhi

Toronto, Juna 2005

VIJESTI



Majka Branka, otac Slobodan Levi i mlađa sestra Ana su uz lijepu svečanost predali svoju Leu u ruke mladoženji Harmy Ghataore.

Davor Stojnić je sa velikim uspjehom i na zadovoljstvo roditelja diplomirao Mechanical Engineering (mašinstvo) na univerzitetu Oxford-Brooks

THEY CAME TO STAY

When they first came they spoke a strange language. They lived in separate regions of the town. They prayed to some "other God", calling it by some other name. They celebrated their festivals praying, singing and dancing. Their songs were sad in a way and sounded strange. When happy they danced clapping their hands.

They went to their own places of worship with a name unknown till then. They did not mix much with the others. They lived their lives quietly, trying not to disturb the peace and tranquillity of the county to which they had come to.

They read from the books that only they could understand. In their eyes they held the radiance of their former homeland. When talking about their ancestors tears would appear in their eyes.

People accepted them and watched them with amazement. They even did not know what name to give them. They gave them different names, sometimes insulting ones.

As the time went by one could see them more and more round and about. They were good merchants and the natives started accepting them.

Then it appeared that they are good in healing. They often knew to find the right medicine for numerous ailments. They would say that all this had been written down in the books long ago and that they only used the centuries-long knowledge.

Then it was discovered that these "new people in the market" can read and write not only in their own language but in Arabic, Turkish and Persian as well. Not all of them, of course, but only the learned ones among them. Gradually they learned the language of the country they came to. They were increasingly communicating with everybody surrounding them. But they still went on speaking their language among themselves. They handed it down from generation to generation - orally with no books or schools. As the years went by the "new" Bosnians started feeling like "natives".

They were not living any more in separate parts of the town. They lived and worked as the others did. They were talking less and less in their language. They only prayed and sang their songs in their language still celebrating their festivals. They started inviting their neighbours to visit them. They were explaining who they were and where they came from. They were ever more becoming part of their new surrounding.

They did not differ much from the others any more, but for a long time they were somewhat "unique", sometimes a bit in their "own way".

Then the people knew who they were. They were accepted!

And then some hard times started for this people. Some other people and their "learning" far from Bosnia proclaimed them as "culprits for all the evils encountered by the World at that time."

With no fault of their own they all become guilty. Persecutions and exterminations started.

Many of them perished during the pogroms. When that had stopped some survivors came back to their homeland - Bosnia. Others had decided to leave for good.

Only a small number knew to sing in the language of their ancestors. They did not necessarily marry their own kind.

They kept their relics and their memories. They knew where they came from and who accepted them in that Bosnia, the country that became their homeland.

They say when they first came - they spoke their own language

Today, many centuries later - they will be one thing only: THE BOSNIAN JEWS.

Jahiel - Jaša Kamhi

Toronto, June 2005

News



Presretni baka Henika Konforti, majka Tamara, otac Predrag i brat Luka Janjić dobili su prinove blizance Marka i Loru.

Ana Smiljanić je elegantno diplomirala studije Engleskog filma idrame na Reading univerzitetu

